

НЕКОЛИКО ДОКУМЕНАТА О ЗАВЛАДИЧЕЊУ ПЕТРА I ПЕТРОВИЋА 13. X 1784. У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

Пођемо ли трагом до сада доступних публикованих докумената који говоре о завладичењу Петра I Петровића, видећемо да непосредно о самом посвећењу говоре само два документа, и то: грамата митрополита Мојсија Путника о хиротонисању Петра I Петровића од 13. X 1784.¹ и писмо истог митрополита гувернадуру Јовану Радонићу од 14. X 1784.² Осталти познати документи не само да су познијег датума, него и нису у непосредној вези са самим актом завладичења. Зато је сасвим природно што се у историографији ово питање једва и додираје, али и тада не сасвим без хипотетичких елемената. У оваквим хипотетичким конструукцијама најдаље су јошшли Марко Драговић и Владан Ђорђевић. Први је изашао са тезом „да Аустријски цар, који никада није могао равнодушно гледати на уплив руски међу Црногорцима, радо се сагласио на Петровићеву молбу, и не само да је дао допуштење патријарху да посвети Петра Петровића за архијереја, него је наредио да се посвећење изврши са највећом свечаношћу. Аустријјаци цар мислио је још једном јубилитету Петра на страну Аустрије и отклонити га од пријатељства са Русијом...“³ Владан Ђорђевић иде још даље када каже „да аустријски ћесар није имао потребе да тек овим „свечаним“ посвећењем придобије и обраћа Петра Петровића на своју страну нити да га тек одваја од пријатељства са Русијом, јер је Петар ево већ пет година напустио то пријатељство и постао ћесаров човек...“⁴ Други историчари ће мањом остати само код констатације да је Карловачки митрополит

¹ Душан Вуксан, *Епоха митрополита Петра I*, Записи књ. XIX, Цетиње 1938, 43—44.

² Ристо Ј. Драгићевић, *Неколико нових докумената од 1748. до 1834. године*, Историјски записи књ. III, Цетиње 1949, 82—83.

³ Марко Драговић, *Материјал за историју Црне Горе*, Гласник Српског ученог друштва књ. 72, Београд 1891, 219.

⁴ Др Владан Ђорђевић, *Црна Гора и Русија (1784—1814)*. Посебна издања СКА књ. XLI, Београд 1914, 4. Потпуно истоветним реченицама изнео је Вл. Ђорђевић горњу тврдњу и у раније објављеној књизи *Црна Гора и Аустрија у XVIII веку*, Посебна издања СКА књ. XXXV, Београд 1912, 62—63.

Мојсије Путник 13. X 1784. хиротонисао у Сремским Карловцима архимандрит Петра I Петровића и уздржаће се јод сваког објашњења или коментатора.⁵ Ту се у неколико издваја Глигор Станојевић, који је овом питању посветио највише пажње и труда; он је, затраво, једини свестрано претресао оба му доступна документа извлачећи из њих максимално колико је то било могуће, мада је и он остао недоречен у закључку.

Неколико докумената јој самом акту завладичења објавио је Рус А. Александров.⁶

Наведени мишљења и закључке разних аутора о завладичењу Петра I Петровића имали смо намеру да укажемо у којој се фази решавања налази ово питање.

Верујемо да ће документи који се овде објављују доприћи да се са овога питања скине доиста упитника, док ће историчарима који се баве историјом Црне Горе омогућити да анализом њених извора исходе и одговарајућа решења.⁸

Александар Форишковић

⁵ Душан Д. Вуксан, Петар I Петровић Његош и његово доба, Научно друштво НР Црне Горе — Историјски институт, књ. 2, Цетиње 1951, 34, 36; Јагош Јовановић, Стварање црногорске државе и развој црногорске националности, Цетиње 1948, 153—154; Др Душан Лекић, Спољна политика Петра I Петровића Његоша (1784—1830), Цетиње 1950, 62; Др Петар И. Поповић, Црна Гора у доба Петра I и Петра II, СКЗ књ. 316, Београд 1951, 14. Занимљиво је да се од коментара, без обзира на провокативност догађаја, уздржао и Јевсевије Поповић, писац познате *Опће црквене историје* (књ. II, Сремски Карловци 1912, 642).

⁶ Глигор Станојевић, Црна Гора пред стварање државе 1773—1796, Историјски институт, књ. 12, Београд 1962, 76—77.

⁷ А. Александровъ, Петръ I Петровићъ, владыка митрополитъ черногорский. Его посвещение во епископа и сказанное имъ после отого слово. Казанъ 1895.

⁸ Документи који се овде публикују потичу из Архива Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима (даље АСАНУК): I—П, XIII—XIV, АСАНУК, Патријаршијско-митрополитски архив, фонд „А“ (даље ПМА — „А“), Свети синод, стелажа XI свежањ IV, бр. 607/1784. III — XI, АСАНУК, ПМА — „А“, Св. синод, ст. XI, св. IV, 554/1784. ХII, АСАНУК, ПМА — „Б“, 10/1784. XV — XVI, АСАНУК, ПМА — „А“, Св. синод, ст. XI, св. IV, 609/1784. и XVII, АСАНУК, ПМА — „А“, Св. син. ст. XI, св. IV, 644/1784.

Напомена: Од докумената које објављујемо два је публиковао Рус А. Александров. То су документи број 13 и бр 15 (А. Александров, навђено, стр. 6—13). Због интересантности и приступачности издања Александрова, ми поново објављујемо и ова два документа.

Пошто „Обод“ у којему се штампају ови материјали нема нека од слова која се налазе у оригиналу, морали смо их замијенити савременим знаковима. — Нап. уредништва.

1.

Писмо сердара Ивана Петровића, Мојсија Пламенца и Николе Ђурашковића митрополиту Мојсију Путнику, којим потврђују да је жеља народа да се за епископа посвети Петар Петровић

Високопреосвећенеши и високопревосходитељнеши т[о]с-
[по]д[и]не, г[о]с[по]д[и]не вл[а]д[и]ко свети.

Милостивъши патронъ.

Имаю више два годса да ѿмо у великом попреби имати архиерея, по причине честиехъ болестихъ г[о]с[по]ди на преосвещенога Арсения. И видећи себе у оваква краинъ попребна обстоятелства, примамо слободу, к Вашему високопреосвећенству послати чеснога юца архимандрита Петра Петровића ѿега ѿмо иошъ при животу бившега нашега архиепископа и благодѣтеля, покончнога митрополита Савве, общиемъ сагласијемъ и договоромъ одабрали и назначили да съ временоомъ постане нашъ пастиръ; тако опетъ на исти данашни данъ потвердили и у име б[о]жие къ Вашој експеленцији съ овиемъ нашимъ общиемъ, умилнијемъ, писмомъ ѿдправили. И нашему г[о]с[по]д[и]ну губернатору, кои се сада у Бечь најсди, писали да и онъ за ово дѣло настои и буде истиехъ мислихъ и согласия гъ нама.

Ми сви главари и старѣшине са свијемъ нашимъ народомъ, усерднијемъ и умилнијемъ начиномъ, Вашему господству пресвиетлому и свему освештенному сабору, препоручуемо юца архимандрита и понизно молимо да бисте га, милостиво отечески, изволнили примити и на архиерејство произвести и нама ѿдпратити, по нашему желанию, съ архиепископскимъ и отеческимъ, Вашимъ, благословенијемъ. Уздамо се становити, да ћете удостити нась ове милости и указати нама ќъ свему нашему народу особиту любавъ и доброту отеческу; съ којимъ ћете вѣчно обвезати нась, чувствати Ваше благодѣјния съ хармонији и незаборавномъ благодарносћю.

Съ којимъ ћемо имати честъ заузда називати се нашега високопреосвећенства и високопревосходитељства, милостивога г[о]с[у]д[а]ря и благодѣтеля.

покорни и понизни и вазда држани слуге
сердаръ Иванъ Петровичъ
сердаръ Моисеи Пламенацъ
сердаръ Никола Ђурашковићъ

У Чрну Гору, на Цетинѣ
Июня 29. 1783.

[На полеђини документа стоји] Въ Карлов. 17^о септем. 1784.

2.

Писмо гувернадура Јована Радонића митрополиту Мојсију Путнику, којим га моли да посвети за епископа архимандрита Петра Петровића

А суа ецеленца, високопреосвештениши г[о]с[поди]нъ, г[о]-с[поди]нъ и милостиви г[о]с[по]д[а]ръ и архијастир.

Вашему високопреосвештенству имали смо честъ изъ Беча писати 6. августа, поради черногорскаго архимандрита, кои мишљахъ да иде од свое воле.

Имао самъ радостъ примиши сдѣл Вашега в[исоко]п[реосве-щенства] госпоцки и милостиви одговоръ, на кои м[и]л[о]сти[ви] одговоръ во вѣки буду благодарити и у наше стране фалити се Вашиемъ правосудиемъ.

Како самъ партио изъ Виени и доша самъ на Триєшће, ће самъ наша истога оца архимандрита Петра Петровића, кои е посланъ съ препорукомъ и съ писмима одъ свега нашега гуверна и общества черногорскаго къ мене, а я га пошилемъ Вашом екцепленци и високопреосвештенству, коега и просимъ како милостивота и правоусуднога архијастира, да бисте се склонили и поставили Вашу с[е]г[ителск]ую десницу на често поменутога архимандрита, произвести га на архиерейски степень. Вашиемъ с[е]тиемъ благословсмъ ми будемо его держати и почитати архиереомъ; за коега и опетъ просимъ Ваше високопреосвештенство що скорие и радоснине на ма у Црну Гору одправити га и шь нимъ Вашега архијастирскога благословија, за прославу Вашега славнога имена.

Съ јавијемъ оставио са свомъ вишомъ стиломъ, целујио ћи Вашу светлу десницу.

Ваше екцепленце и високопреосвештенства

Въ Тресть, окт[о]бра 29. дња 1783. года.

Верн[о]покорни и понизни слуга и по духу с[ве]т[о]му синъ

Јо[а]нинъ Радоничъ г. ч.

[На полеђини писма] Въ Карловици 7⁰ септемб. 1784. от г. губернатора черногорскаго Радонича.

3.

Молба Петра Петровића, архимандрита црногорског, цару да дозволи да га за епископа посвети карловачки митрополит, јер су га за епископа изабрали народ, клер и губернатор — копија

Sacra Majestas!¹

Electus in Ep[isco]pum Montenigri Consensu Populi, ac Gubernatoris, ad quos eligendi Eppos apud Nos pertinet, Literis quoque

¹ Копија молбе није датирана, али је регистратор у левом горњем углу записао 1784. годину.

hanc Electionem declarantibus munitus infrascriptus provolutus ad augustissimos Pedes humillime exponit, quatenus qvindecim abhinc annis expulso a Turcis Pechensis Ecclesiae Patriarca, a qvo, congregatis duobus vicinis Eppis Consecratio Eppi Montenigrini conficiebatur, supplicanti, uti Montenigrino, minime expediat adire Patriarcam Constantinopolitanum.

Qvapropter, ne longius, ac sumptuosius iter habere cogatur Moscoviam versus, orat, atqve obtestatur piissimam clementiam Ma[jes]-t[ia]tis V[est]rae, ut permissionem ipsum consecrandi Metropolitae Carlovicensi Graeci Ritus benignie concedere dignetur.

Fretus mirifica Mattis Vrae humanitate in eam venit Spem fore, ut haec permissionis gratia, quam efflagitat, obtingat supplicanti, qvi singulari sibi honori, ac gloriae dicit esse.

Petrus Petrovich
Archimandrita Montenigri.

4.

Молба Петра Петровића, архимандрита црногорског, митрополиту Мојсију Путнику да га посвети за епископа

Ваша екцеленција
милостивѣши мояи патронъ

Предъ неколико данахъ имао самъ честъ писатъ Вашој екцеленцији ради моега учинка архиерейскиј произведения.

Сада опетъ узимамъ слободу умилно и понизно молитъ Ваше високопреосвећенство, да бысте изволили учинитъ Вашему слуги ову милостъ, који ће битъ обvezанъ благодѣјаниемъ Вашимъ, съ чувствителнимъ благодарениемъ за дражайшегъ благодѣтеля своега здравље вѣчно б[о]га молитъ; а што касаје до позволењия овога височайшега двора юно е изишло и предато мене у руке.

От стране черногорскога народа и нихове волје не можете сумитъ, не само що имамъ писма, но самъ от сиехъ усилованъ примите за юво дѣло. Можете ми г[о]с[у]д[и]јне преосвећенији чисто покрѣпитъ, ако не бы било крайнѣ нужде не быхъ тога тражио. Зато просимъ покорно, ако могу иматъ ову милостъ да бысте ми благовошли назначитъ вријеме.

Въ прочемъ остаемъ съ истиннимъ високо почитаниемъ и преданостию на вѣки пребуду.

Ваше екцеленције милостивога
моега г[о]с[у]д[и]ја покорнѣши и
нижайши слуга: Петръ Петровић
черногорски архимандритъ.

У Вѣници
Июля, 16.
1784.

5.

Концепт писма митрополита Мојсија Путника архимандриту Петру Петровићу, са напоменом да исходи дозвољу од цара за своје посвећење

Въ Карлов. 28-го. Юлия 784.

Ч[ес]ти[и]шему архимандриту ченогорскому, г[осто]д[и]ну Петру Петровичу.

Два држайша писанија ч[ес]тиности Вашеја, единаго содржания, једно чрезъ почту, а друго въ писму г[о]с[по]дина Бистрицей заключенное, исправно съ радостию получихъ.

На первое не ино что имѣхъ Вамъ отпослати, развѣ, да бы я усерднѣише хотелъ честностъ Вашу въ еп[и]с[ко]па посвятити, егда бы токмо Вы от Ихъ кв[е]щенијимаго величества всевысочайшае дозволение къ тому предварителнѣ испросили и полуучили; а къ сему и от стране г[о]сподине пубернатора и народа черногорскаго писменное соизволение прибавили и показали могли. А, за неже Вы сме уже приобрели есте, како изъ Вашего втораго, а и изъ г[осто]дина Бистрицей писма въројатно извѣстихся. Того ради, увѣраю Васъ, да я како чрезъ высокославныи, мѣсто-блестителнии, Совѣтъ мајкарскии ради Вашего пос[вѣ]щения во еп[и]с[ко]п[и]ство заповѣдь приими, немедленно, времѧ когда Вы съмо приими имате опредѣлите, Вамъ тое писменно явити и Васъ въ достиниство архиерејства, по уставу церкве нашеја с[вя]тии восточныя проповѣсти отрециша не буду.

Между тѣмъ вручивъ Вы покрову вышияго и леня с[вя]тииа м[о]л[и]тв[и]ва, съ пристоинио честию, пребываю.

смиреннии слуга

6.

Писмо Ladislausa Bisztriczeу митрополиту Мојсију Путнику, којим му саопштава волу гареву да архимандрита Петра Петровића посвети за епископа

Excellentissime, Illustrissime, ac Reverendissime Domine Archi — Episcopo!

Domine mihi Gratiosissime!

Inclusam hic Electi Episcopi Negromontani D. Petri Petrovics Literam, qui a Sua Maiestate nupernime id supplicando consecutus est, ut per Vestram Excellentiam in Episcopum consecrari valeat, de quo per Excelsum Consilium Regiu Locumt[enen]t[ia]le Excellentia Vestra (sinecdum) proxime edocebitur, ea cum Fiducia transmitro, ac simul etiam preces meas obsequiose interpono, qua dictum D. Episcopum utpote Familiarem, et Amicum meum gratiose suscipere dignetur, prolixa eius Commendatio isthic eo minus mihi esse opport-

una videtur, — cum mox Is Ipse Praestantia Sua Gratiam Excellentiae Vestrae procul Dubio consecuturus Sit Gratiam nihilo. minus praestandem ei erga etiam Preces meas, omnicerte Occasione gratificari studebo. Favoribus caeterum, et Gratiis Excellentiae Vestrae commendatus, debito cum Venerationis Cultu persevero.

Excellentiae Vestrae

Viennae Die 30 — Iulij 784.

Humillimus et obsequentiissimus
Ladislaus Bisztriczy

[На полеђини документа] Praesent. Carlovicci 5-ta Augus. 1784.

Dnus Bisztriczy interponit semet pro consecratione Petri Petrovich Archimandritae Csernogori. in Eppum, et Refert supremum Indultum jam eatenus esse impetratum.

7.

Три члана Угарског намесничког већа обраћају се митрополиту са жељом да он посвети црногорског архимандрита Петра Петровића за епископа

Excellentissime, Illustrissime, et Reverendissime Domine Archi-Episcope, et Metropolira Carlovicensis!

Petro Petrovich, prius Archi Mandrita Montis Nigri, nunc Consensu Populi, et Gubernatoris, in Episcopum Electo, Provinciam Consecrationis, ex Rationibus in Instantia hicce in Copia adjacente ad ductis, Excellentiae V[est]rae deferri petente; Praelibatae Exceleentiae Vrae, ita benigne mandante sua Majestate S[acris]s[i]ma intimat Regium hoc Lo[cum]t[enen]t[ia]le Consilium: ut in Casum, si debite compererit Clerum, et Nationem Montis nigri, cum petita per supplicantem Episcopum Petrovich consecratione contentam esse, eam omnimode perficere valeat. Datum ex Consilio Regio Locumtli Hung[ari]co, Poisonii Die 2-da Augusti. Anno 784. celebrato.

Ad officia paratiissjimi

[следе три немачка потписа — AF]

[Адреса] Excellentissimo, Illustrissimo, ac Reverendissimo Domino Moysi Putnik qva orientalis Ecclesiae graeci Ritus non uniti Archi-Episcopo, et Metropolitae Carlovicensi.

Buda

Petrovaradino

Carloviczium

[Exp] Ex Consilio Regio

Ex offo

Locumtli Hungco

[На полеђини документа стоји] П. Кајр. аугуст. 7. 1784. по стар. Интиматъ Петра Петровича, архим. черногорскаго пос[ве]тили ја еп[ис]к[о]па по избранию ондешнаго клера и народа а и губернатора.

8.

Концепт писма митрополита Мојсија Путника Ladislausu Bisztricay у вези са посвећењем архимандрита Петра Петровића за епископа

Carlovicii 7-me Augu. 1784.

Sp[ecta]b[i]li, ac G[ene]roso Domino Secretario, Consiliario et Registratori Ladis Bisztricay.

Anteqvam Spbls, ac Grosae D[ominationis] V[est]rae dat^o 30-mo Iuly a. c. plurimum aestimandas Electi Negromontani Ep[isco]pi D[omi]ni Petri Petrovich intentionem comedantes percepissem Litteras ipse Dnus Petrovich consecrationem sui in Eppum et termini praefixionem litteratorie a me flagitabat; cui dum rescribere voluisem, me id lubenter omnino facturum, si modo supremus Suae Ma[jes]t[tis] accesserit consensus, certior sum e Litteris tum Spblis D. Vrae cum etiam eiusdem Dni Petrovich iisdem acclisis, Sacratissimam suam Cae[sare]jo — Regiam et Ap[osto]licam Mattem clementer jam resolvisse, et ut Isper me in Eppum consecretur.

Hac negotii provisicone, parte ex mea nihil restabit, qvam ut, percepto eatenus per Excelsum Consilium Re[g]ijum Locumententiale Intimato, Terminum consecrationis praefigam, praeformatum electum Dnum Eppum de eo informem, ac tandem, Illo huc comparente, opus consecrationis more isolito absolvam. Hoc eo studiosius curaturus, et perfecturus sum, qvo pulcior se offert mihi occasio, et homagiale meum erga suprema Suas Mattis Iusta obseqvium contestandi et animum meum promptum Spbli D. Vrae taliter, qvaliter hoc in passu gratificandi. Qvoid dum eidem Dno Petrovich in huic acclisis Responsorie significarem, omni cum Venerationibus cultu persisto.

Spblis ac Grosae D. Vrae.

9.

Концепт писма митрополита Мојсија Путника архимандриту Петру Петровићу, који га позива да дође у Карловце да га посвети за епископа и да том приликом понесе са собом писма народа и губернатора

Въ Карлов. 8. авг. 784.

Ч[е]стнѣйшему архимандриту черногорскому г-ну Петру Петровичу.

Каковую всевысочайшую резолюцию въ призрѣнии Вашея ч[е]сноти пос[вѣ]щения въ еп[и]скопство я вчера получихъ, от г[о]сподина Бистрицей коему я тую сообщаю, известитеся будете. Изволите убо Вы тамо предъ нимъ, и еще предъ едининомъ г[оспо]диномъ, ю коему я ему пишемъ, уверителная глиссма от народа и

губернатора черногорскаго о избрањии Вашемъ, единодушно учиненому, показати и просити ихъ да бы они за свидѣтельствовати не отреклися, яко тая писма вѣроятна и аутентична суть. А, потомъ, аще вешь сице обрящется, не законыите аbie путь предвзяти и съмъ въ Карловице прийти, гдѣ я Васъ и пос[ве]тити въ еп[и]ск[о]па немедленю буду. Что же обаче я сице юсторожно и сумнително въ всему дѣлу поступаю узрокъ есть таи, заню сице налагаетъ ся мнѣ от всевысочайшаго мѣста, да добро изслѣдимъ о избрањимъ [Вашемъ] чрезъ народъ и губернатор[а] учиненному, [а друго, прешадшаго еще лѣто писалъ мнѣ г[о]с[по]динъ губернаторъ изъ Вѣни, да я Вашу чеснотѣ не бы пос[ве]тили соизволили дотлѣ до неже аутентично не бы доказано было, яко народъ и губернаторъ Васъ на тое избрали [текст између заграда је прециран; заградама су моје А. Ф.] Того ради потщите съ исправи гъ всѣмъ съмъ прийти и будите увѣрени да я съ всякою блажонаклонностию и честию есмъ

10.

Концепт писма митрополита Мојсија Путника Ladislausii Bisztriczeу, у којем се говори о веродостојности докумената што их је поднео архимандрит Петар Петровић о свом избору за епископа од стране народа, клера и губернатора.

Carlvicii 19. Augu. 1784.

Sp[ecta]b[ili] ac G[ene]roso D[omi]no Secretario, Consiliario, et Registratori Ladis. Bisztriczeу.

In nupermis meis sub 7-ma Mensis et Anni currentes exaratis promiseram Spbli D[ominationis] V[est]rae, me, qvam primum ab Excelso Consilio Re[gi]o Locum[en]t[ia]li intuitu censecationis Dni Petrovich Electi Ep[isco]pi aliquid percepero, agenda acturum. Qvale autem hesterno cursore eatenus obtinuenim gratiosum Intimaturn, genuina eiusdem copia hicce acclusa, ultro prohibebit; qvam ego cum Spbli D. Vrae eum in finem communicandam esse censui, ut advocato moto Dno Szekeres, et accessito dicto Dno Petrovich, in Litteras respective credentialis a populo et Gubernatore Nigromontano eidem in finem communibus votis factae in Eppum Electionis datarum, authentisam, et fide dignitatem inquirere, et comperta rei veritate, simul cum Dno Szekeres Testimonium suum iisdem super ea adnectere, dignaretur. Vereor enim multas ob causas eius consecrationem suspicere. Nisi se res ita habuerit; Sed si sic per Spblem D. Vram Litterae Populi et Gubernatoris Nigromontani Dno Petrovich datae fideliigneae adinventae fuerint, nihil oberit, qvin ille cum iisdem Litteris extemplo semet itineri accingere et horsum qvo celerius properare poterit, consecrationem sui in Eppum sine mora obtentu-

rus; Qvod autem medio Spblis D. Vrae hoc equevi ratus fuerim, causa mihi alia non fuit, quam ut ego securius procedam ille vero magis recognoscat, se, interpositioni Spbls D. Vrae apud me factae, plurimum deberi. Hoc ipsum notifico in acclisis etiam Dno Petrovich, et decenti cum Venerationis cultu persevero.

11.

Писмо Ladislausa Bisztriczeу, митрополиту Мојсију Путнику, у којем га извештава о доласку архимандрита Петра Петровића у Сремске Карловце

Excellentissime, Illustrissime, ac Reverendissime Domine Archi—Episcope.

Domine mihi gratiose!

Acceptis ab Excellentia Vestra litteris tanto lubentius eram morem gestumus, quo paratior animus meus semper est Excellentiae Vestrae quaqua demum ratione obsequendi: verum Szekeresio absente, meque litteras ac idioma, quibus Gubernatoris Populique Montenigrensis commendatoria epistola exarata est, prorsus ignorante, illud mihi unum superesse videbatur, ut Virum hunc omnium iudicio venerabilem, fide quoque dignum existimarem; indignum etiam fore ratus, ut sigillum datae per Gubernatorem Populumque Montenigrensem ad Excellentiam Vestram Epistolae violarem. Cum vero ceteroquin non dubitem, Excellentiam Vestram, utpote cum Gouvernato, prout mihi D. Episcopus retulit, correspondere solitam faciliori methodo Epistolae, quam secum defert, autentiam perspicere posse, illud e sententia mea factum est, ut D. Episcopus impetrato suis votis correspondentem Decreto Caesareo quantocuyus cum Viro apud nos a Doctrina morumque probitate laudatissimo Dolci de Viškovich ad Excellentiam Vestram festinarent. Quos gratiae ac favoribus Excellentiae Vestrae commendatos ut habere dignetur, enixe rogo; meque ea qua sum reverentia commendatus persevero Excellentiae Vestrae.

Vienae Austriae die 5-to
Mensis Septembbris 1784.

Humillimus et Obsequentissimus Servus
Ladislaus Bisztriczeу.

[На полеђини документа стоји] П. Карлов. септм. 2. 1784.

От Р. Бистрицки известни за пришествие въ Карловец г. архимандр. черногор. Петровича.

12.

Писмо митрополита Мојсија Путника, којим позива бачког епископа Јосифа Јовановића Шакабенту у Карловце да учествују при хиротонисању Петра Петровића за епископа

Преос[ве]щеннѣйшии и високодостойнѣйшии г[оспо]д[и]нне еп[и]скопе, мнѣ брате во Хр[ис]тѣ вселюбезнѣйшии.

Къ ос[ве]щенију г[оспо]дини архимандрита Петра Петровића во еп[ис]к[о]п[и]иа черногорскаго, я преко сутрашњи, н[е]д[е]лни, то есть, сего м[есе]ца октовория 13-го, денъ въ терминъ о волени б[о]жијемъ и по тому тврдо опредѣлилъ есамъ; что и самъ г[оспо]динъ архимандритъ увреждения своега пробољашане чувствује и изо своя си отходили спѣшишь. Како убо на той же терминъ и преос[ве]щеннѣйшаго г[оспо]дина еп[ис]копа вершацкаго по писменому и устменому его обѣщанију цѣло ожидаю, тако и Ваше преос[ве]щениство ко отправлению сего с[ве]таго дѣла позвати себи честъ взаимаю, да изволите за утра, порано, съмъ въ Карловцѣ прийти и съ пришествијемъ своимъ мене въ состояњие положити, да требуемая къ дѣлу аще прежде обѣда приупотовати возможемъ. Знамъ да преос[ве]щениство Ваше от ючију страдате, но слабости сей пломоши се будете аще изволите въ овоихъ затворенихъ колахъ дойти.

При ожиданију дражкаишаго пришествија пребываю со совершеннымъ възглочитаниемъ Вашега преос[ве]щениства покорнѣйшији слуга

М[ојсије] П[утник]

Въ Карловцѣ, 11-го октовория 1784.

[На полеђини писма, рукомъ регистратора] Позивателное писание ихъ ехцепленции Г-на Архи-епископа къ освещению Г-на архимандрита Петра Петровића въ Епкопа черногорскаго.

13.

Протокол са заседања синода, одржаног 12. X 1784. на којем је донета одлука о посвећењу Петра Петровића за епископа

Протоколъ.

Въ Карловић, 12-го октоб. 1784. года.

Присуствовавшимъ: Его превосходителству г[о]с[по]дину архиепископу и митрополиту Мојсеју Путнику.

Еп[ис]копомъ: вершацкому: Викентију Полковићу

бачкому: Јосифу Јованновићу Шакабенту

кардијатскуму: Јоанновићу

Прежде неже бы Ихъ цесар-кralъв, апостол, величанства, чрезъ високу славу. Мажарский совѣтъ намѣтнический, подъ 2-мъ августи предложенна пода, его превосходителству г[о]с[по]дину презесу всем[и]л[о]сти външи обявленную наредбу о преизведеніи архимандрита м[а]н[а]стира Щетининъ въ Черной Гори, сущаго г[осподи]на Петра Петровича во еп[и]ск[о]па Черния Гори, Скендерии и Примория въ дѣлу прозвести; открылъ превосходителнъиши пресесь сему днешняго дне на той конецъ созваннному архиерейскому состѣданію, ону къ облегченію и спокойству совѣти . . .², яко и отвращению поползновенія и прекора екстрапординарнумъ случай, съ всевысочайшими мѣстами слѣдовавшию подъ № 1. прилежащую корреспонденцию. И за неже пришедшу съмо н[и]нъ речено му архимандриту Петру Петровичу, нѣкоторая сумнѣнико подложна бывшая обстоятельства елико чрезъ прочтеннюа днесь оригиналъ послания, и убо, первое, подъ уголованиемъ гг. Черныя Гори сердаревъ, съ приложениемъ ихъ печата, подъ 29-мъ Іуния 1783. Подъ № 2. толико чрезъ второе от Черныя Гори губернатора г[о]спод[ин]а Йоаннина Радоничъ подъ 29. октоб. того ж[е] года. № 3. на его превосходителство архиеп[и]ск[о]па и митрополита отпущенна, совсѣмъ дилгнута и уничтоженна суть, ясно собою доказующая общее ихъ помянутыхъ гг. Черныя Горы старешинъ и всепо онамошняго народа наименоватого архимандрита произведшее во еп[и]ск[о]па ихъ единогласное и единодушное избрание яко не имѣти прочее сумнѣния, ниже препони, его въ достоинство архиерея рукоположенимъ произвести; тѣмъ же ову Ихъ величества всевисочайшую волю всеподданнѣише возполнити, ово общему Чернину Гори зактѣванию и молбы удовлетворити хотяще, сужденію, често помянутого ч[е]снѣйшаго архимандрита г-на Петра Петровича въ православнѣй восточнѣй вѣрѣ освидѣтелствованнаго, за бл[а]гонравие же и искусство его въ дѣлехъ духовнихъ похваленнаго, по Уставу церкве во еп[и]скопа черногорскаго, скендерискаго и приморскаго прос[ве]тили и обычною архиерийскою грамалою соутвердити.

М[о]с[и]је П[утник]

Викентиј Поповић

Іосиф Јоанинович Шакабентъ еп[и]скопъ бачкий

Іоанинъ Јоаниновичъ еп[и]ск[о]пъ.

14.

Речи које су изменењене приликом посвећивања црногорског архимандрита Петра Петровића за епископа

Ч[ес]тнїй отецъ архимандритъ Петръ.

Якоје ч[ес]тнїй клеръ, тако и все собраное општество славнога народа Черныя Горы, превосходителный губернаторъ съ

² Реч у загради нисмо успели да прочитамо.

бл[а]го и племенитородными сердацами, князья и воеводами извол-

яютъ, а Его превосходителство высокопреос[ве]щенійшии архиеп[ис]к[о]пъ и митрополитъ карловачкий г[оспо]динъ Мојсей Путник купно съ осв[е]щенними въ виљъ цесаро-карлѣвскихъ странахъ обрѣтавающимся г[оспо]дами архиерей съ дозволениемъ Его цесаро-карлѣвскаго и апостолическаго величества всепресвѣтлѣйшаго императора римскаго и краля венгерскаго государя Йосифа Втораго, бл[а]гославляють В[а]шу с[ве]тынью быти еп[ис]-к[о]помъ б[о]гослужащему Черныя Горы, Скандинавии и Примория.

Отвещаетъ хиротонысацися имущий.

Понеже ч[ес]тный клиръ и все собраное опшество славнаго народа Черныя Горы, превосходителныи губернаторъ, съ бл[а]го и племениногородными сердари, князы и воеводами изволша избрать и произвести, а Его превасходителство, высокопрео[с]в[е]щенійшии г[оспо]динъ архиеп[ис]к[о]пъ и митрополитъ карловачкий Мојсей Путникъ купно съ о[с]в[е]щенними въ цесаро-карлѣвскихъ странахъ сихъ обретающимся г[оспо]дами архиерей, съ дозволениемъ Его цесаро-карлѣвскаго и ап[ос]тильского величества, всепресвѣтлѣйшаго императора римскаго и краля венгерскаго государя Йосифа Втораго, судили мене достойна быти въ таковую службу, благодарю и приими мало во преки гл[а]голю.

Въ Карловицъ, 13. октоб. 1784.

15.

Беседа коју је изговорио Петар Петровић, у катедралној цркви у Сремским Карловцима, 13. X 1784, приликом свога посвећења за црногорског епископа

Слово,

бл[а]годарственное, новоизбранымъ еп[ис]к[о]помъ Черногорским посподином Петром Петровичем, при посвящении во епископство 13-о октомврия 1784. лѣта, въ кафедральной церкви карловачкой; Ихъ превосходителству г[оспо]дину архиеп[ис]к[о]пу и митрополиту карловачкомъ Мојсею от Путника явно изреченное.

Превосходителнѣйшии, высокопреосвященнѣйшии и высокодостойнѣйшии господине архиепископе и митрополите.

Безпрекословно сие есть, да всякии благоразумныи человѣкъ тогда, егда каковую вещь, достоинство, или другое каковое либо дѣбю, которою не токмо ему, но и многимъ иным людемъ на честь славу ползу и спасение быти можетъ, приобрѣтеть, особито радиостию въздрадуєтъ, и радостию своея знаки, не скривая, въ себѣ и прочимъ открываетъ я, хотя и недостойнныи слуга и рабъ И[су]съ Х[ри]стовъ, приимъ днесь благословлениемъ и возложениемъ руку Вашего превосходителства иго архиерейства на себе, ощущаю во мнѣ полно особитую утѣху и радость; радость, кото-рая толико бољше сердце мое обитаетъ, колико вящшее число православнаго южнославянскаго исповѣданія народа, сея радости купно со мною участниковъ бываетъ. Радуюся я видя днесь надъ мною

исполнему благодатъ промысла божия, ю радуюся со мною и вси православный христиане Черныя Горы, христиане глаголю, и дражайшая паства моя, яже мене и не хотяша за духовнаго своего архипастира избрати и съмъ послати соизволи, радуется, и сице радостъ мою многуго и безмърно умножаетъ. Но, кто радости сея главнѣйшии виновникъ? По правдѣ сказати, никто такъ, какъ Ваше превосходителство! Вы бо благонаклонители и не медленно услышали прощение черногорскаго губернатора и народа Вамъ писменно учиненное; Вы драгоценно приимили налогъ, и дозволение Ихъ С[ве]щеннѣйшаго цесаро-карлѣвскаго и апостольскаго величества Іосифа Второго о сему данное, и етуда бы посещение божие на мнѣ, аши при дверехъ прѣда сего нечаянно случившееся не пришательствовало быто, то бы Вы въ самомъ малновенни, да сице реку, моего съмъ прѣзда ускорили исполнить жалание жаждущаго о пастирѣ своемъ, народа черногорскаго, ускорили, сотворитъ цѣло намерения и послания моего. Обаче еже бысть, бытъ. Се уже все благодатию божией превосходителствомъ Вашимъ дѣйствуему исполнению видимъ, и тако преждныхъ всѣхъ неспособностей и трудностей забываемъ. Вся уже неподнадежна прѣдоша, мнѣ и духовной паства моей радость токмо предстоить; за которую Вашему превосходителству, аки тоя достойнѣйшиemu и прямому виновнику, а такожде и сослужащымъ содѣйствующимъ же преовоященійшымъ посподай архиереемъ я съ дражайшею пастью мою безсмертное вѣданю, и предъ престоломъ вышиято всегда вѣдаватъ долженъ буду благодарение.

Правда, да при всей сей радости моей легко бы духъ мой возвратился могль, разсуждая, коль целикое бремя есть достоинство архиерейское, и коль тяжкая мнѣ съ достоинствомъ симъ налагаюся обязательства и должности; но и въ сему кромъ прочийхъ, наставленияхъ и примѣровъ, превосходителство Ваше, аки шивый и возбудителнѣйшии примѣръ меня особито ободряетъ. Чрезъ краткое бо время прибытия моего здѣ собственными очища видѣть я коль многая и различная церковная и народная дѣла толицкихъ епархиахъ съ неуспинымъ и недреманнымъ трудомъ превосходителство Вашего по вся дни отправляются; а видѣши стя сильно ободрился я, и аки навикъ, како тщательно и мнѣ должно архиерейство иго насети, и пещиця, да по данному мною днесъ обѣту, и достоинъ пастирь врученного мнѣ стада христова обрящуся, а и надежда любезнѣйшия паства моя о мнѣ не будетъ прел[а]щена, ю цѣло исполнится.

Приспѣть я съмъ подъ сѣнило вышияго и свя во благое управляему бoga, но приспѣть, како и всѣмъ предстоящимъ познато есть, доволи скорбнъ и печаленъ; обаче толико болшя радости, и веселия исполнению есть при возвращении моемъ сердце мое. Ибо, кромъ сего, что я высокое архиерейства достоин-

ство лепко штолучилъ, имъль я способнѣйшую прилику живо извѣститися оправлении здѣшнемъ духовномъ, мирскомъ и монашескомъ, имъль прилику очезрителемъ быти многихъ добрихъ и похвалныхъ уреждении и управлении Вашего превосходителства. Но, паче всего оная отеческая благонаклоность, оная не лестная гловѣренность, юное чрезъ-вычайное, юно аки природное человѣколюбие, съ которимъ превосходителство Ваше меня съ моими прияти и содержати изволисте, не изгледимую печать благодаренія въ сердцу моему оставили будутъ. Возвращаяся убо паки въ далнія предѣли судьбыны моєя, иже могу, ниже хощу престатъ и возвлюбленной паству моей южъ въ кратцѣ назначеннай, а въ ум моемъ глубокю написанная проговорѣдать, и сице тую, купно со сомнію къ подражанию толь изряднѣхъ добродѣтелей возбуждатъ, а возбуждая ихъ, и меня къ сему, взаимными благодарственными и радостными гласы непрестанно бога сылнаго, о благостаніи, здрави и спасении вашего превосходителства яко и всего церковног приинта и всѣхъ православныхъ въ сихъ цесаро-кralѣвскихъ державахъ обрѣтающыхся христианъ теплѣйше молити будемъ. Изволите токмо и Ваше превосходителство, ко молити преосвященнѣи архиерее! не само мене, егоже въ служение апостолства причитили днесь изволисте, но и цѣлу дражайшую паству мою въ м[и]л[о]сти, любви и незабвеннай памяти содержащи; а я купно съ паствою мою, хотя и далеко отстоящую и различными обѣствиями отвесиоду напаструемою во истинному союзу, веры, любви и надежды съ Вами до конца жизни преобыти потшитися и хощу и буду, Аминъ.

16.

„Свечана обавеза“ о верским начелима православне цркве којих ће се придржавати у вршењу својих дужности новопосвећени епископ Петар Петровић

Во имя отца и сына и с[вя]того духа, аминъ.³

...
6) Еще же и на томъ исповѣдаюся моимъ симъ, яко не злата или сребра о бѣщаниемъ или дајаниемъ на сие прихожду служе-

³ Документат из којега смо узели наведене одломке је, у ствари, образац сачињен по тачкама, којима се прецизирају верске норме којих се има придржавати новопосвећени епископ. За епископа са територије Хабсбуршке монархије додате су још неке тачке које говоре о грађанској лојалности и обавезама хиротисаног у односу на цара и државну власт. Ми смо у архиву нашли обрасце које су приликом свога посвећења потписали Јосиф Јовановић-Шакабент (АСАНУК, ПМА — „А“, Св. синод, ст. XI, св. IV, 555/1781) и Јован Јовановић (Исто 684/1784). Ови обрасци су састављени у 26 тачака и међусобно су потпуно идентични. Формулар који је приликом свога посвећења потписао Петар I Петровић има 22. тачке, а из њега су изостављене оне које говоре о односу епископа према цару и државним властима. Као нове убачене су тачке 6 и 10, које смо горе навели.

ние не бо дахъ что кому ради стяжания достоинства сего, ни обѣщахъ дати кому что, ю туне сме получихъ избраниемъ, приволениемъ и единодушными тласы честнаго клера и славнаго народа Черныя Горы, благословениемъ же и рукоположениемъ Его превосходителства г[оспо]дина Мојсеа Путникъ, православнаго архиеп[ис]копа қарловачког и всего въ державакъ цесаро-кraljevskihъ обрѣтающаюся славену-сербскаго и валахийскаго народа митрополита, Его цесаро-кraljevskаго величества таинаго совѣтника и высокаго ордена С[вя]таго Стефана, краля апостолическаго, коммандатора и освященнаго сихъ странъ архиепискапскаго собора, имѣниемъ же получающихъ, извержению достоиныхъ быти сужду, яко Симона Волхва, стяжаниемъ бл[аг]одать сию получити мнѣвша.

10) Еще обѣщаюся, что долженъ есмь и по должности хощу, и всячески тщатся буду, пловѣреномъ мнѣ епархии истинное слово б[о]жие по изложению св[я]тыхъ б[о]гносныхъ отецъ подавати и ко спасению душъ ихъ и вѣчной блаженой жизни, во всякихъ случаяхъ, со усердымъ прилѣжаниемъ и ревностию якихъ случаяхъ со усерднымъ прилѣжаниемъ и ревностию чрезъ все жития моего время учити и наставляти.

...
Въ Карловцѣ, 13-о октобров. 1784.

Петръ Петровичъ
еп[ис]купъ черногорски

17.

Писмо епископа црногорског Петра Петровића митрополиту Мојсију Путнику

Превосходителнѣиший, преосвештенѣиший и высокодостоинѣиший т[о]с[поди]не.

Милостивѣиший г[о]с[по]д[а]ръ и благодѣтель мои.

Милувишаго ноября 8-го числа имѣль я честь В[а]шой екцеленциј писатъ, а втораго на десять того жъ ноября дражайшевъ В[а]ше отъ 24-го октобра отпущеню ѡ писмо исправно съ истинною радостию и удоволствиемъ полутиль, и на ономъ моимъ низкишимъ отвѣтомъ служилъ.

Нынѣ таки потворяю и Вамъ дражайшему патрону доношу что я єсть Его цесаро-кralевскимъ величествомъ счастие имѣль говорить и по Вашим повелениямъ яко и по обязанности моей Его величеству и прочимъ г[о]с[у]д[а]рямъ моимъ, задоволителную ѡ посвященныи моемъ высочайшую мылостъ благодарилъ.

Съ рускою благодарю б[о]га ужъ по прежнѣму ѿздравилъ, дѣла и надобности совсѣмъ окончилъ. Но будучи путъ мой къ отечеству моремъ надлежитъ, того ради весма боюсь и не смѣю подвергнуть себѣ толу ужаснимъ и бѣдствениимъ случаемъ кото-

рихъ часто зимніе времена наносятъ мореплавателямъ; по причинѣ чего юной на весну егда морское путешествие спокойнѣ и безопаснѣ бываетъ, разсудилъ оставитъ; а между тѣмъ, съ вѣдомствомъ здешнихъ, аще ми промисль неба дозволитъ, для свиданія съ моимъ родственикамъ въ Бѣлороссии по празныку намѣраю оти-ти, еже ли ми возможно будетъ одного изъ онныхъ способнаго къ общей ползи собою отвести. Естъ ли ми Ваше превосходителство приказатъ въ чемъ соизволите за честь и счастие себе сочту и ожидатъ, прежде моего отезда, буду В[а]шихъ заповѣдѣи и за способное мое удоволстиве и радостъ желаемое о дражайшемъ благодѣтеля моего здравили извѣстие, при коемъ остаю преврuchая себе въ покровителство и неотягляемую Вашего превосходител-ства мылость.

Цѣлую Вамъ десницу, имѣю честь возвратся

В[аше]го превосходителство г[о]с[у]д[а]ря моего ницайшій и покорнѣйшій всегда вѣрны и обязанны слуга.

Петръ Птровичъ

Вѣнна, дек. 2-го 1784-го года.